

**MANAGEMENTUL VOLUNTARILOR
ȘI PROVOCĂRILE
ANTREPRENORIATULUI SOCIAL**

LOREDANA NICOLETA ZAINEA

**MANAGEMENTUL VOLUNTARILOR
ȘI PROVOCĂRILE
ANTREPRENORIATULUI SOCIAL**

EDITURA UNIVERSITARĂ
București

Colecția ȘTIINȚE ECONOMICE

Redactor: Gheorghe Iovan
Tehnoredactor: Ameluța Vișan
Coperta: Monica Balaban

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.) și inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ZAINEA, LOREDANA NICOLETA

**Managementul voluntarilor și provocările
antreprenoriatului social** / Loredana Nicoleta Zainea. -
București : Editura Universitară, 2023

Conține bibliografie
ISBN 978-606-28-1593-6

334

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786062815936

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul autorului

Copyright © 2023
Editura Universitară
Editor: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București
Tel.: 021.315.32.47
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021.315.32.47 / 0745 200 718/ 0745 200 357
comenzi@editurauniversitara.ro
www.editurauniversitara.ro

CUVÂNT ÎNAINTE

Prezentul volum abordează o problematică interdisciplinară de actualitate din domeniul socio-economic și se adresează specialiștilor din mediul universitar, organizațiilor publice și private indiferent de mărimile lor, din perspectiva educării și formării studenților, respectiv a angajaților, ca membri ai comunității responsabili social, care trebuie să facă față provocărilor economice, sociale, de mediu actuale și viitoare.

Elaborarea unei definiții privind voluntariatul și a unui model integrator al relației dintre voluntariat, antreprenoriat social și responsabilitate socială și beneficiile generate în comunitate (modelul VARS), în concepție proprie, au constituit elementele de originalitate ale lucrării.

În viziunea autoarei, voluntariatul influențează pozitiv mentalul colectiv, este transmis din generație în generație prin procesul de educație și formare și poate fi elementul cheie care să contribuie la crearea simbiozei dintre locuitorii planetei și îmbunătățirea relației cu natura.

Modelul VARS reunește conceptele de voluntariat, antreprenoriat social și responsabilitate socială, pe baza valorilor și principiilor comune și evidențiază factorii declanșatori cât și beneficiile pe care le generează cele trei activități. Modelul VARS poate constitui o soluție viabilă care să completeze efortul autorităților și instituțiilor publice privind satisfacerea interesului public, fără a le substitui și poate contribui la schimbarea socială, promovarea sustenabilității competitive, stimularea inovării sociale și a cetățeniei active.

FOREWORD

The present book deals with a topical interdisciplinary issue in the socio-economic field and is addressed to academia, public and private organizations regardless of their size, from the perspective of educating and training students, respectively employees, as socially responsible members of the community, who must face the current and future economic, social, environmental challenges.

The elaboration of a definition of volunteering and of an integrative model of the relationship between volunteering, social entrepreneurship and social responsibility and the impact on the community (the VARS model), in the author's conception, give the paper its elements of originality.

In the author's vision, volunteering positively influences the collective mind, is transmitted from generation to generation through the process of education and training, and can be the key element that contributes to the creation of symbiosis between the inhabitants of the planet and the improvement of the relationship with nature.

The VARS model brings together the concepts of volunteering, social entrepreneurship and social responsibility, based on common values and principles, and highlights the triggers as well as the benefits that the three activities generate. The VARS model can be a viable solution to complete the effort of public authorities and institutions to satisfy the public interest, without substituting them, and can contribute to social change, promoting competitive sustainability, stimulating social innovation and active citizenship.

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE	5
INTRODUCERE.....	11
<i>PARTEA I: CONSIDERENTE TEORETICE: SINTEZA LITERATURII DE SPECIALITATE</i>	15
CAPITOLUL I - VOLUNTARIAT	17
1.1 Rolul și importanța voluntariatului	17
1.2 Fundamente conceptuale ale voluntariatului	18
1.3 Scurt istoric al voluntariatului.....	23
1.4 Cadrul legal al voluntariatului	26
1.5 Managementul voluntarilor	29
CAPITOLUL II - ANTREPRENORIAS SOCIAL	40
2.1 Rolul și importanța antreprenoriatului social.....	40
2.2 Fundamente conceptuale ale antreprenoriatului social	42
2.3 Scurtă istorie a economiei sociale și a antreprenoriatului social.	48
2.4 Cadrul legal al antreprenoriatului social în România.....	51
2.5 Provocări și tendințe ale antreprenoriatului social.....	55
CAPITOLUL III - RESPONSABILITATE SOCIALĂ	61
3.1 Rolul și importanța responsabilității sociale	61
3.2 Delimitări conceptuale privind responsabilitatea socială corporativă.....	63
3.3 Evoluția în timp a responsabilității sociale corporative	66
3.4 Reglementări privind responsabilitatea socială	70
3.5 Legătura dintre voluntariat, antreprenoriat social și responsabilitate socială	78

PARTEA a II-a: CONSIDERENTE APLICATIVE: METODOLOGIA ȘI REZULTATELE CERCETĂRII	83
CAPITOLUL IV - MODEL INTEGRATOR AL RELAȚIEI DINTRE VOLUNTARIAT, ANTREPRENORIAL SOCIAL ȘI RESPONSABILITATE SOCIALĂ ȘI BENEFICIILE GENERATE ÎN COMUNITATE	85
4.1 Modelul Social European	85
4.2 Scopul și obiectivele cercetării	89
4.3 Rolul, importanța și caracteristicile modelului VARS	91
4.4 Cercetarea calitativă	94
4.4.1 Metodologia cercetării	94
4.4.2 Prelucrarea și interpretarea rezultatelor cercetării.....	99
4.5 Cercetarea cantitativă.....	161
4.5.1 Metodologia cercetării	161
4.5.2 Prelucrarea și interpretarea rezultatelor cercetării.....	165
CONCLUZII.....	194
BIBLIOGRAFIE	198
ANEXA 1 - GHID DE INTERVIU	227
ANEXA 2 - CHESTIONAR	229
LISTA ABREVIERILOR ȘI ACRONIMELOR	236
LISTA TABELELOR.....	238
LISTA FIGURILOR.....	242

INTRODUCERE

Lucrarea „Managementul voluntarilor și provocările antreprenoriatului social” abordează o problemă interdisciplinară din domeniul socio-economic, care are un impact major asupra mediului academic și a mediului de afaceri. Pe de-o parte, actualitatea temei este justificată de creșterea interesului cetățenilor pentru implicarea în activități de voluntariat, antreprenoriat social și responsabilitate socială, privind ajutorul umanitar, dezvoltarea unei afaceri, protejarea mediului înconjurător, iar pe de altă parte de sporirea preocupării instituțiilor europene, concretizată prin adoptarea unor directive, regulamente, recomandări precum și dezvoltarea unor programe dedicate. De asemenea, criza sanitară, criza energetică, criza alimentară, criza economică, războiul din Ucraina, sunt câteva dintre provocările recente care au evidențiat rolul pozitiv al acestor activități.

Experiența personală acumulată în cei cinci ani de activitate în cadrul Asociației de Etică și Responsabilitate Socială a Facultății de Administrație și Afaceri – Universitatea din București, în calitate de coordonator voluntari, dorința de a promova beneficiile pe care le generează la nivel individual și societal aceste activități, precum și convingerea că voluntariatul, antreprenoriatul social și responsabilitatea socială pot contribui la schimbarea socială, au constituit motivele alegerii acestei teme de cercetare.

Scopul cercetării a constat în crearea unui model integrator al relației dintre voluntariat, antreprenoriat social și responsabilitate socială și beneficiile generate în comunitate. Cercetarea din cadrul lucrării a fost axată pe identificarea, măsurarea și analizarea relației dintre voluntariat, antreprenoriat social și responsabilitate socială, precum și a beneficiilor rezultate din interacțiunea celor trei concepte, care contribuie la dezvoltarea comunității.

În vederea îndeplinirii scopului propus, lucrarea a fost structurată în două părți, respectiv *partea întâi* - considerente teoretice, sinteza literaturii de specialitate și *partea a doua* - considerente aplicative, metodologia și rezultatele cercetării, urmate de un set de concluzii generale, limite ale cercetării și direcții viitoare, care împreună cu anexele atașate asigură unitatea și consistența acestui demers științific. De asemenea, s-au stabilit obiective specifice care au fost îndeplinite de-a lungul cercetării, rând pe rând.

Astfel, în *partea întâi* au fost evidențiate rolul și importanța voluntariatului, a antreprenoriatului social și a responsabilității sociale, a fost delimitat cadrul conceptual și cel legal și a fost prezentată evoluția istorică a acestor trei concepte, pe baza literaturii de specialitate. De asemenea, aspecte precum managementul voluntarilor, provocările și tendințele antreprenoriatului social și legătura dintre cele trei concepte, au constituit subiecte de interes.

Primul element de originalitate al lucrării îl constituie elaborarea unei definiții referitoare la voluntariat, în viziunea autoarei, care reflectă atât universalitatea cât și particularitățile acestui concept.

În *partea a doua*, a fost elaborat în concepție proprie un model integrator al relației dintre voluntariat, antreprenoriat social și responsabilitate socială și beneficiile generate în comunitate, ce reprezintă al doilea element de originalitate al cărții - modelul VARS, pornind de la valorile și principiile comune ale acestor concepte.

În vederea testării ipotezelor stabilite, a fost realizată o analiză calitativă, precum și o analiză cantitativă, plecând de la stadiul actual al cunoașterii privind conceptele de voluntariat, antreprenoriat social și responsabilitate socială și beneficiile acestor activități generate în comunitate.

În cadrul *cercetării calitative* s-a inițiat un studiu cu caracter calitativ-exploratoriu, bazat pe tehnica focus-grupului și a interviului individual intensiv, fiind adresat un set de 11 întrebări deschise și focalizate unor specialiști din municipiul București, implicați în cele trei tipuri de activități, care au oferit o imagine generală privind rolul și importanța celor trei concepte și au constituit punctul de plecare al cercetării cantitative. Datele colectate au fost prelucrate cu ajutorul programului Nvivo 1.4.1, fiind prezentate tabele, figuri și diagrame corespunzătoare fiecărei teme abordate, iar rezultatele au validat ipotezele care au stat la baza analizei calitative.

Cercetarea cantitativă s-a bazat pe elaborarea unui chestionar format din 22 de întrebări și distribuirea acestuia în mediul online. Prelucrarea răspunsurilor s-a făcut cu ajutorul programului SPSS, iar pentru testarea ipotezelor stabilite a fost utilizat modelul de regresie lineară multiplă, respectiv modelul de regresie lineară simplă. Totodată, au fost prezentate tabele și formule corespunzătoare fiecărei metode aleasă și a variabilelor analizate, iar rezultatele au validat ipotezele care au stat la baza cercetării cantitative.

Diversitatea factorilor declanșatori, varietatea beneficiilor generate în comunitate ca urmare a derulării celor trei tipuri de activități și a interacțiunii dintre ele, precum și influența pozitivă a voluntariatului asupra antreprenoriatului social și a responsabilității sociale, rezultate în urma

cercetării realizate, au evidențiat rolul și importanța modelului VARS. Astfel, modelul VARS poate constitui o soluție viabilă care să completeze efortul autorităților și instituțiilor publice privind satisfacerea interesului public, fără a le substitui și poate contribui la schimbarea socială.

În final, lucrarea cuprinde un set de concluzii, limite ale cercetării efectuate și potențiale direcții viitoare referitoare la extinderea cercetării. În anexe au fost atașate instrumentele cu ajutorul cărora au fost derulate cercetările, respectiv ghidul de interviu utilizat pentru interviurile realizate și chestionarul.

Tema și conținutul alese, precum și elementele de originalitate ale lucrării concretizate în elaborarea unei definiții a voluntariatului și a modelului VARS în concepție proprie, contribuie pe de-o parte la îmbogățirea instrumentarului științific, iar pe de altă parte la diseminarea bunelor practici din domeniile de activitate în care acționează.

În concluzie, se poate afirma că prezenta lucrare se adresează specialiștilor din mediul universitar, organizațiilor publice și private indiferent de mărimea lor, din perspectiva educării și formării studenților, respectiv a angajaților, ca membri ai comunității responsabili social, care să facă față provocărilor economice, sociale, de mediu actuale și viitoare.

PARTEA I

**CONSIDERENTE TEORETICE:
SINTEZA LITERATURII DE SPECIALITATE**

CAPITOLUL I

VOLUNTARIAT

1.1 Rolul și importanța voluntariatului

În contextul actual al globalizării, guvernele conștientizează faptul că voluntariatul este un fenomen complex, un element cheie al societății civile prin intermediul căruia cetățenii pot contribui la construirea încrederii reciproce și poate fi o resursă suplimentară pentru rezolvarea problemelor comunității și / sau societății.

Voluntariatul este o activitate importantă de interes public, cu un impact major la nivel societal, un concept care trebuie promovat în rândul cetățenilor datorită valențelor sale mobilizatoare (Gilchrist, 2019), ce are ca scop realizarea unei societăți echitabile, promovarea solidarității, a responsabilității sociale și diseminarea valorilor etice.

Implicarea în acțiunile de voluntariat contribuie la stimularea cetățeniei active a indivizilor (Wood et al., 2018) și însușirea unor valori precum devotament, onestitate, profesionalism, respect față de semenii și nediscriminare.

Voluntariatul constituie o sursă de creștere economică, de reducere a inegalităților sociale, economice, de mediu, de creștere a ratei de ocupare a forței de muncă și contribuie la crearea capitalului uman și social, precum și a sentimentului de identitate europeană (European Youth Forum, 2021).

Având în vedere schimbările rapide din mediul tehnologic și economic, voluntariatul reprezintă una dintre oportunitățile de sporire a gradului de adaptabilitate a oamenilor la cerințele pieței muncii, întrucât creează cadrul optim pentru dobândirea unor noi calificări, abilități și competențe profesionale (Zainea et al., 2019). Voluntariatul învață cetățenii să reacționeze în mod constructiv la provocările din mediul ambiant, făcând din învățarea continuă o componentă a carierei individuale.

În condițiile în care maximizarea profitului reprezintă obiectivul fundamental al organizațiilor private, iar satisfacerea interesului public reprezintă misiunea organizațiilor de stat, la granița dintre ele se află organizațiile de voluntari (Ivanova & Bikeeva, 2016).

Ca parte a societății civile, organizațiile de voluntari nu substituie serviciul public, ci satisfac nevoile unor categorii defavorizate prin adoptarea unui proces participativ în luarea deciziilor bazat pe principiile referitoare la transparență, responsabilitate socială, solidaritate între generații.

Prin cooperarea promotorilor cu autoritățile administrației publice, voluntariatul trebuie privit pe de-o parte, ca o resursă de dezvoltare și pe de altă parte, ca o modalitate de implicare a cetățenilor în realizarea priorităților locale, regionale sau naționale.

În cazul unor războaie, dezastre naturale, pandemii, catastrofe, voluntariatul ia o mare amploare, fiind un rezultat spontan al vieții comunității, dar și o expresie a angajamentului individual (Nakano, 2020).

Conceptul de voluntariat poate avea impacturi diferite asupra păcii și dezvoltării, datorită diversității domeniilor în care acționează și semnificații diferite în funcție de cultura națională a fiecărei țări (UNV, 2018). Totuși, pandemia de Covid – 19 declanșată în anul 2020, reliefează faptul că indiferent de cultură, religie sau zona geografică, oamenii se mobilizează și reacționează asemănător pentru gestionarea crizei, conștientizând necesitatea solidarității sociale (Ganta, 2020).

Luarea în calcul a variabilelor demografice, psihologice, sociale sau contextuale care determină un comportament voluntar (Săveanu, 2014; Radovanovic, 2019), precum și contribuția la progresul societății prin promovarea demnității, a respectului de sine, a coeziunii economice și sociale, conduce la o înțelegere temeinică a conceptului de voluntariat considerat în viziunea OIM (2011) drept muncă decentă.

Lucrările privind voluntariatul la nivel național, regional și global fac referire la organizațiile de voluntari, ori la indivizii care posedă un spirit civic sau doresc să și-l formeze, ale căror acțiuni contribuie la coeziunea socială.

1.2 Fundamente conceptuale ale voluntariatului

Voluntariatul reprezintă o preocupare generală și constantă atât în rândul cercetătorilor, politicienilor, cât și a societății civile, datorită valențelor sale mobilizatoare și în consecință, trebuie promovat în rândul cetățenilor ca valoare generală la nivel global.

În contextul actualelor provocări din mediul ambiant, voluntariatul reprezintă una din modalitățile prin care oamenii interacționează, fizic sau virtual, contribuind la înmulțirea exponențială a relațiilor sociale, la reducerea inegalităților și promovarea multiculturalismului (Rusu, 2016; Cívico-Ariza et al., 2020).

Voluntariatul (provine din limba franceză „volontariat”) se definește ca angajare în armată ca voluntar, durată a serviciului militar pe care îl face cineva ca voluntar sau ca o activitate desfășurată în folosul altor persoane sau al societății fără a urmări un câștig material (DEX, 2009).

Literatura de specialitate axată pe studiul voluntariatului se dezvoltă constant datorită interesului tot mai mare al populației de a iniția și desfășura acțiuni voluntare în beneficiul comunității.

Voluntariatul reprezintă o alegere liberă și nu o muncă forțată, nu este considerată sclavie, nu este remunerată și se desfășoară în beneficiul altei persoane sau al societății în general (Cnaan, et al.,1996; Wilson, 2000; NCVO, 2005).

Voluntariatul poate fi privit ca o preocupare responsabilă din punct de vedere social, economic și ecologic, întrucât se bazează pe valori morale, conservarea resurselor naturale și își propune să îmbunătățească calitatea vieții și să răspundă nevoilor comunității.

OIM (2011) completează conceptul luând în considerare timpul alocat, locul de desfășurare, tipul activității și susțin că voluntariatul se poate executa în mod sporadic sau regulat, cu normă întreagă sau cu fracțiuni de normă, în orice locație, în mod formal sau informal. Voluntariatul *formal* se referă la activitățile neremunerate desfășurate în cadrul organizațiilor de voluntari, a căror rezultat contribuie la binele comun. Voluntariatul *informal* reprezintă ajutorul acordat direct unor persoane (Nappo & Fiorillo, 2020), nu se desfășoară în mod organizat și are un caracter privat. Gradul de satisfacție a voluntarilor diferă în funcție de motivația lor și de tipul de activitate în care se implică, respectiv formală sau informală (Maki & Snyder, 2017). Ambele tipuri de voluntariat sunt relevante, însă gradul de implicare a indivizilor în activitățile de voluntariat variază de la o țară la alta, în funcție de anumiți factori precum: valori, educație, condiții materiale de trai și religie (Butcher & Einolf, 2017; CAF, 2018).

Voluntariatul este asimilat cu o experiență specială, în sensul petrecerii timpului liber în mod constructiv, întrucât prin activitatea întreprinsă se pot acumula noi competențe, abilități și cunoștințe (Elkington & Stebbins, 2014; Wilson et al., 2019). Distincția dintre petrecerea în mod obișnuit a timpului liber și implicarea în activități de voluntariat în timpul liber, constă în faptul că munca voluntară generează satisfacții imediate și nu necesită o pregătire specifică. Voluntarii se deosebesc de personalul plătit, deoarece nu primesc recompense financiare pentru serviciile oferite, iar motivația lor constă în beneficiile durabile obținute ca urmare a activității lor (Stebbins, 2015).

Voluntariatul poate fi privit ca un mix între serviciu și învățare, care generează beneficii la nivel individual și societal, deoarece constă în prestarea unor servicii care deși nu sunt plătite, sunt realizate cu devotament de către voluntari, aducând în prim plan bucuria de a da ceva înapoi comunității (Rochester et al., 2016; Stukas et al., 2016). În acest sens, un alt factor care poate contribui la definirea conceptului, îl reprezintă nivelul de angajament, respectiv timpul și energia dedicată desfășurării acestei activități de către voluntari.

Alți cercetători se concentrează pe conceptualizarea voluntariatului ca particularitate a culturii locale, caz în care interpretările diferă în funcție de valori, tradiții și cutume. De asemenea, participarea la acest tip de activități poate fi apreciată ca un schimb reciproc avantajos între părțile interesate, o implicare socială activă și o muncă productivă, deși nu este remunerată (Conduit et al., 2019).

Figura 1.1: Particularități ale voluntariatului

Sursa: Prelucrare realizată de autor pe baza literaturii de specialitate

Figura 1.1: Particularități ale voluntariatului reprezintă o sinteză a elementelor cheie care sunt specifice voluntariatului, dar până în prezent nu